

Providencijalni čovjek Hrvatske

Deset se godina prolomilo kroz Hrvatsku i Crkvu u Hrvatskoj, otkako onog svibanjskog dana, onog euharistijskog jutra — u četvrtak, dne 10. V. 1928. nestade njega, dra Ivana Merza, iz naše sredine.

Jedan se decenij prolomio kroz naše živote i prelomio mnogo toga nad Hrvatskom i katolicizmom u Hrvatskoj. Činilo nam se, kao da nam ga je Providnost istrгла baš onda, kada smo ga najviše trebali, da nas je ostavio upravo onda, kada je bilo najpotrebnije da među nama ostane.

Nama se činilo, da nas je ostavio, a on je među nama ostao. Ostao, kao što ostaju oni, za koje dimenzije prostora i vremena ne postoje: sveci. Ostao je u dubinama naših duša, kadgod smo mi u tim dubinama boravili, ostavljao nas je — t. j. mi njega — kadgod smo — zaboravivši vlastitu dubinu i dubinu euharistije, liturgije i sinovski — beskompromisne predanosti hijerarhiji — izbjivali na površini: on nas je tada ostavljao, — t. j. mi njega — jer ga tada više nismo — razumijevali.

I baš zato jer se već mnogo toga, što je on unio i utjelovio u Hrvatskoj više ne razumije — ne razumije intimno i stvarno, već usput i verbalno — baš stoga je bilo potrebno, da se preko svoje desete obljetnice opet među nas vrati. Njegova nam je prisutnost, njegov duh, njegova misija su nam danas prijeko potrebni i suvereno aktualni — kao što su bili potrebni i aktualni jučer — u poratnoj Hrvatskoj.

★

Pojavio se među nama onda, kada se gotovo već sasvim bio iskvario pojam i odnošaj prema onoj, kojoj Hrvatska duguje i svoju zasebnu fizionomiju, i svoju narodnu individualnost i svoju historijsku opstojnost — Crkvi.

U jednim se krugovima zapelo o neke — zahvaljujući stoljetnom bakcilu jozefinizma nažalost stvarne i nerijetke — nedostatke klera: i mjesto da se kompetentnom forumu i zdravome dijelu pomogne da se ti nedostatci odstrane, njih se uzelo kao ispriku za sustavno miniranje Crkve u Hrvatskoj. Kratkovidno se pri tom zaboravilo, da se tim minira i najsnažniju koheziivnu silu Hrvatske.

U drugim se krugovima u svećeniku nije gledalo ono, što je on prvotno: predstavnika Crkve, Krista, nego njegov drugotni empirijski poziv čovjeka, da se onda i njegov božanski specifično svećenički poziv podurgne kritici i kontroli lajika »druga« ili »nadglednika«. U crkvi se nije gledalo Krista, koji nastavljen po Crkvi u vremenu i prostoru nas vodi i spasava, nego ustanovu, koja bi morala biti zahvalna, što se mi nje sjećamo, koja bi trebala biti sretna, što se mi udostojavamo, da je svojim uslugama — zarobljujemo.

•Život• 1938/5 16

Nekoć je to bilo aktualno, a nije sasvim neaktualno ni danas.

Danas, nakon onog veličanstvenog i elementarnog jedinstva, kad su se sve pozitivne snage Hrvatske u borbi s neetičkom diktaturom, koja je išla za zatorom Hrvatske, nerazdvojivo bile povezale u jedno klupko, i u svojem se korijenu — nešto nesvjesno, a najvećim dijelom svjesno — oslonile na najosnovniju snagu Hrvatske — Crkvu, danas, premda bi ta snažna i širokogrudna kohezivnost Hrvatskoj trebala kao izgubljenom kompas, danas se neki koji ne mogu da uhvate neposrednog jačeg kontakta s najdubljom tradicijom Hrvatske — katolicizmom, i opet dadoše na miniranje Crkve u Hrvatskoj. I oni to čine danas, kad se srpstvo listom — od krajnje ljevice do krajnje desnice — skrutilo oko svog pravoslavlja, danas kad su zdrave i vitalne snage katolicizma Hrvatskoj potrebne kao rijetko na kojoj dosadašnjoj raskrsnici njene, sad ponosne sad tragične, povijesti.

Danas se i opet — u po kojim krugovima — u Crkvi počelo gledati ne onu, kojoj se služi — jer se u njoj Kristu služi — nego onu kojom se služi, i koju se sa začuđenjem, gotovo sa sablažnjenjem promatra, što se ne pokazuje ni toliko zahvalnom, da se njom uopće netko hoće da posluži.

Zato je tvoja misija, tvoja prisutnost Ivane, i danas prijeko potrebna, da opet dozoveš u pamet, snažno-stvarno, onu osnovnu kršćansku istinu: Crkva nije i ne može da bude sredstvom — ni kao plašt ni kao odskočna daska — ona samo može da bude svrhom, jer je ona produženi Krist, Tajanstveno Tijelo Kristovo, inkarnacija Božjeg života na zemlji.

★

Tvoja je misija bila Ivane, da naglasiš apsolutnu depolitizaciju katoličkih organizacija. I taj nam je naglasak danas potreban.

Potreban, kadgod zapanemo u napast, te mislimo da Crkvu in ultima linea a spasava politička akcija, i da dok te političke akcije nema, da je dotle Crkva osuđena samo na neku vrst — životarenja.

Ti si nam Ivane dozvao u pamet, da Crkva ima svoju vlastitu naturnju snagu, svoj vlastiti dinamizam, i da se ona in ultima linea smije da oslanja samo na te svoje specifične snage, mora da razvije svoj vlastiti dinamizam, da ga učini — kako bi Maurin duhovito rekao — dinamičnim. Jedino je tako ona kadra da zadrži svoju punu vitalnost, i izvrši svoju preporodnu misiju. Ona se svim — što je dobro može i mora da pomogne, kao što sve što je dobro ona sa svoje strane pomaže — ali se ona ni na koga osim na samu sebe t. j. na svoju božansko-čovječansku, realno-mističnu vitalnost — ne može definitivno da osloni.

Jer kadgod se ona definitivno ili bar primarno oslanjala na snage, vitalnosti i metode, koje su izvan nje, Ona je uvijek u svojoj specifičnoj misiji doživljavala — katastrofu.

Svatko ima dužnost da se brine za boljitak svoje domovine, da izvrši svoju obvezu građanina i rodoljuba, svatko ima pravo da se u tu svrhu upusti i u arenu političke djelatnosti — svatko, i katolici kao pojedinci — ali nitko nema prava, da u tu političku arenu bilo koje nijanse — uvlači i angažira Crkvu, bilo preko njenog svećenstva, bilo preko organizacija, koje su u neposrednoj ovisnosti o hijerarhiji.

Za Crkvu je danas u Hrvatskoj — a i za samu Hrvatsku — od presudne važnosti, da Crkva sačuva svoju potpunu nutarnju i vanjsku slobodu, nutarnju i vanjsku neovisnost. Tim i samo tim će ona učiniti i najveću uslugu i hrvatskome narodu. Ona će mu otkrivati žilu kucavicu njegove stoljetne tradicije: njegov katolicizam i tim mu pomagati da bude što svijesniji najbitnijeg dijela svoje duše, što svijesniji samoga sebe; ona će u njemu uzgajati duboki etički smisao socijalne, narodne i međunarodne pravde i time mu izgrađivati moralni i kulturni osjećaj vlastite individualnosti. Ona će se kao etička ustanova kat. eksohen u Hrvatskoj identificirati sa svim pravednim i opravdanim zahtjevima hrvatskoga naroda, ali se kao univerzalna institucija ne će dati zarobiti od ničega partikularnoga, sitno—strančarskoga u Hrvatskoj, i time će ona biti najsnažnija kohezivna sila Hrvatske, jer će ju u tim velikim vremenima upozoravati na prednost općeg dobra, nad zasebnim, narodnoga nad strančarskim.

★

Ti si Ivane pokazao, da je hrvatska omladina — poput omladine ostalih katoličkih zemalja, za kojima u tom pogledu nimalo ne zaostaje, — kadra da se oduševi svijesno i trajno za najveće stvarnosti: da se neposredno i odano preda Crkvi i Kristu, a po tome i najstvarnije daje u službu narodu.

Tvoja pojava, onaj polet, kojim je ono najzdravije u hrvatskoj mladosti snažno koraknulo za tobom, pokazalo, da je hrvatska omladina dovoljno svijesna, bistra, velikodušna i da zna biti autentično katolička, te ju ne treba pitati surogatima, palijativima, da ne treba sumnjivih posrednika, koji će njeno oduševljenje polarizirati oko sebe — a možda i monopolizirati za sebe — nego da ona traži, i zna da nađe neposredno Krista — i samo Krista. I da se prema tome nevjero nad tom omladinom, nevjero nad mističnim Tijelom Kristovim čini, kadgod se toj omladini, koja je pošla za Kristom, pokušavaju da postave na oltar drugi idoli, drugi mitosi.

★

Pokazao si, Ivane cijelom svojom pojavom, što diletantizam ne može, a što izgrađena kršćanska ličnost može. Taj nam je primjer danas prijeke potreban, kad živimo u atmosferi kolektivnih psihoza, kolektivne dresaže masa i masovnog niveliranja ličnosti, kad u svijetu — pa i za katolike — postoji tako velika napast, da se mjesto svijesnih staloženih ljudi — fordovskom stereotipnošću proizvode sugestivni vikači, mjesto samostalnih, izgrađenih ličnosti nižu i izmjenjuju — blijeđi sateliti.

★

Pokazao si, Ivane, da dinamizam organizacije ovisi o dinamizmu pojedinaca, koji tu organizaciju vode, da dinamizam katoličkih organizacija — još više nego onih drugih — ovisi o količini i autentičnosti kršćanske dinamike onih, koji tim organizacijama trebaju da budu i dinamizam i dinamit. Ti si pokazao da su katoličke organizacije bez te duboke, nutarnje kršćanske dinamike osudene da životare, dok zadahnute tom dinamikom, one nužno prave prodore u život, stvaraju oblike, zadahnjuju okvire, a ako ustreba prave nove.

★

Ti si pokazao i put do te nutarnje nenadoknadive kršćanske dinamike. žarište iz kojega ona neprestano ključa: nutarnji život, molitvu, liturgiju i srce svega, sintezu svega — euharistiju.

Nekoć je to bilo aktualno, a nije sasvim neaktuelno ni danas.

Da, Ivane, ti si providencijalni čovjek Hrvatske. Po tebi je Gospodin Hrvatskoj — jučer u historijskim danima, kad je došla u neposredni i naročiti kontakt s Istokom, danas, kad se nalazi u procjepu suvremenog previranja — konkretno otkrio i otkriva svu vitalnu realnost Crkve Kristove, najrealniju vitalnost — Hrvatske.

Otkrio si, Ivane omladini Hrvatske ne Crkvu izlizanih formalizama i površnih komplimenata, ne Crkvu novela, pjesmica i romantike, nego Crkvu — živo Tijelo Kristovo, otkrio si središnju osnovnu stvarnost Crkve: Crkvu — Krista.

Da, otkrio si nam Krista, gdje nas u Crkvi po hijerarhiji rasvijetljuje i vodi: i stoga si nas naučio da ljubimo hijerarhiju, da ljubimo Papu, da ljubimo biskupe, da ih do heroizma ljubimo i do heroizma slušamo.

Otkrio si Krista, gdje se u Crkvi za nas, ispred nas, s nama — mi zajedno s Njim i s cjelinom Njegova Mističnoga Tijela — u liturgiji daruje i moli.

Otkrio si nam Krista u Crkvi, gdje nam se u euharistiji i po euharistiji daje, stapa nas sa sobom, pretvara u se, pobožanstvenjuje nas, po nama kozmos i sve što je u kozmosu.

Ivane, ti si vratio Hrvatskoj njenu vječnu mladost, jer si joj utjelovljeno otkrio njenu osnovnu vitalnost.

Stoga Tvoja ostavština Ivane propasti ne smije i ne će: čuvat će je tvoje žrtve, tvoji križevi, tvoje molitve, tvoja — svetost. A po svojim slabim silama čuvat ćemo je i mi. Mi ćemo lojalno nastojati da budemo dostojni baštiniči tvoje velike ostavštine. To je naša molitva i naš zavjet u ove dane. tvojeg desetgodišnjeg odlaska od nas.

Stj. Tomislav Poglajen D. I.